

Luolamiehet ja suurlinkkaajat suomalaisessa liikunnan ja urheilun eliittiverkostossa

KATI LEHTONEN

Suomalainen liikunnan ja urheilun eliittiverkosto on kapea ja valta on keskittynyttä. Asema verkostossa määräytyy yhteiskunnallisen aseman mukaan, jolloin vallasta tulee kerroksellista. Artikkelissa lähestytään valtaa institutionaalista näkökulmasta tarkastelemalla urheilun keskusjärjestöjen hallitusten ja liikuntapoliittisten työryhmien päällekkäisjäsenyyksiä verkostoanalyysin keinoin.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Verkostoista on tullut nykyään yhä useammin yhteiskunnallisen olemisen tila ja tapa toimia (Eriksson 2015). Verkostoissa yhteiskunnan eri sektorit ylittyvät, jolloin myös yhteiskuntapoliittisia ilmiöitä on tarkasteltava monitahoisten suhteiden kimpuna yksittäisten osajärjestelmien tai ilmiöiden sijasta.

Valtion ja kansalaisjärjestöjen suhde on Suomessa ollut hyvinvointivaltiomalliin perustuen varsin symbioottinen. Etenkin valtakunnalliset järjestöt ovat inkorporoituneet poliittiseen ja kunnalliseen järjestelmään (Siisiäinen & Kankainen 2009). Valtiolle kansalaisjärjestöt ovat olleet toiminnallinen voimavara. Ne näyttävät yhä useammin keskeisinä toimijoina yhteiskunnallisten palvelujen tarjoajina ja toteuttajina. Valtion ja kansalaisjärjestöjen tiivis yhteistyö herättääkin kysymyksen siitä, minkälaisia suhteita kansalaisjärjestöjen ja valtion välille muodostuu ja mitä näistä suhteista muodostuvat verkostot yhteiskunnallisena ilmiönä ilmentävät.

Tässä artikkelissa verkostoja lähestytään päällekkäisjäsenyyksien (*interlocking directorates*) kautta. Keskiössä ovat liikunnan keskusjärjestöjen hallitusten ja liikuntapoliittisten työryhmien päällekkäisjäsenyyksistä muodostuvat liikunnan ja urheilun eliittiverkostot. Jäsenyyksistä muodostuvat verkostot näyttävät paitsi formaaleina, institutionaaliseen valtaan (ks. Dahl 1971) perustuvina päätöksentekopaikkoina, myös toi-

mialaan liittyvien yhteiskuntapoliittisten intressien määrittelyareenoina (ks. Anttiroiko 2015) ja yksittäisten yhteiskunnallisten sektorien eliittiverkostoina (vrt. esim. Ruostetsaari 1989; Heemskerck 2007).

Tutkimusaineistona ovat viiden eri liikunnan keskusjärjestön hallitusjäsenyydet sekä 16 liikuntapoliittisten työryhmän jäsenyydet vuosilta 1993–2014. Tutkimuksen kohteena olevan jaksoon sisältyy kaksi keskusjärjestöihin liittyvää rakenteellista murrosta. Näiden lisäksi myös valtionhallinnon käytänteet ovat uudistuneet tarkastelujakson aikana. 1990-luvulle tultaessa siirryttiin uuteen julkisjohtamisoppiin (*New Public Management, NPM*), joka toi mukanaan markkinoistumisen toimintalogiikan myös kansalaisjärjestökenttään ja komiteatyöskentelystä siirryttiin työryhmiin (Temmes 2001). Nykyään keskeisenä käsitteenä on julkinen hallinta (*New Public Governance*), jossa toimintalogiikka perustuu kumppanuuksille, yhteistyölle ja verkostoille valtion ja eri yhteisöjen kesken (Anttiroiko 2015).

Liikuntajärjestöjen murroksista ensimmäinen sijoittui valtionhallinnon muutosten kanssa samaan ajanjaksoon, 1990-luvun alkuun. NPM-ajattelun mukaisesti liikuntajärjestöjen valtionrahoitukseen liitettiin tulosohjaus, ja keskusjärjestöt organisoituivat toimialarakenteen mukaisesti neljään eri keskusorganisaatioon, joista jokainen tuotti omaan toimialaan kuuluvia palveluita muille järjestöille. Näistä järjestöistä Nuori Suomi oli lasten liikunnan

toimialajärjestö, Kuntoliikuntaliitto edusti aikuisten kunto- ja terveysliikuntaa ja Olympiakomitea huippu-urheilua. Suomen Liikunta ja Urheilu perustettiin valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen yleiseksi palvelu- ja edunvalvontajärjestöksi. Enimmillään SLU:lla oli 131 jäsenjärjestöä.

Muutos oli perustavanlaatuinen verrattuna aikaisempaan korporatiiviseen, kahden poliittisesti jakautuneen keskusjärjestön malliin, jota hallinnoivat porvarillista urheiluliikettä edustanut Suomen Valtakunnan Urheiluliitto (SVUL) ja työväen urheiluliikettä edustanut Työväen Urheiluliitto (TUL). Toimialoituttamisen myötä kokonaisuudesta tuli monikeskuksinen, ja sitä leimasi hajaannus ja edunvalvonta (Heikkala 1998). Samalla valtionhallinnon rooli ja erityisesti virkamiesten vallan käyttömahdollisuudet järjestöjen toimintaa ja taloutta koskeissa asioissa lisääntyivät (ks. Temmes 1998).

Toimialarakenteesta luovuttiin vuonna 2012, jolloin osa entisistä keskusjärjestöistä lakkautettiin ja edettiin kohti yhden keskusjärjestön mallia. Tavoitteena oli selkeämpi johtamisjärjestelmä ja monikeskuksisen toimialarakenteen purkaminen (Lehtonen 2014; 2015). Valtion liikuntahallinnon rooli reformien liikkeelle laittamisessa oli ilmeinen. 1990-luvulla järjestöjen organisoituminen oli lopputulos valtionhallinnon uudistumisesta. 2010-luvulla keskusjärjestöjen rakenneuudistuksia perusteltiin muun muassa taloudellisella tehokkuudella, hallintokulujen ja byrokratian vähentämisellä sekä resurssien kohdentamisena hallinnosta kohti liikkuja ja urheilijoita (OPM 2010).

Valtionhallinnon muutosten heijastumat keskusjärjestöjen toimintaan sekä selkeä valtio-ohjaus muutosreformissa vahvistavat näkemyksiä valtion ja keskusjärjestöjen tiivistä suhteesta. Aikaisemmassa tutkimuksessa on myös havaittu, että valtionhallinnolla ja keskusjärjestöillä on muita keskeisempi asema liikunnan ja urheilun organisaatioverkostoissa (ks. Lehtonen & al. 2016). Tutkimusaineistoina olevia jäsenyyksiä onkin tarkasteltava sekä kokonaisuutena että erillisinä verkostoina. Tämä mahdollistaa valtion ja liikuntajärjestöjen muodostaman verkoston kokonaisuusrakenteen ja sisäisen dynamiikan analysoinnin. Tästä näkökulmasta katsoen artikkelin tutkimuskysymykset ovat 1) miten eliittiverkoston rakenne liikunnan keskusjärjestöjen hallituksissa ja liikuntapolitiikan työryhmissä eroaa toisistaan ja 2) minkälainen verkoston sisäinen hierarkia on eri jäsenroolien kautta tulkittuna?

Artikkelissa liikutaan yhtäältä kansalaisyhteis-

kunnan viitekehyyksessä, mutta toisaalta se tuottaa ymmärrystä niistä toimintalogiikoista, joilla valtionhallinnossa mahdollistetaan poliittiset päätöksentekoprosessit (ks. Eriksson 2015). Samalla pyritään tunnistamaan liikunnan ja urheilun valtarakenteet verkostojen kautta. Artikkelissä on myös tienraivaaja valtaan ja päätöksentekoon liittyvässä liikunnan ja urheilun yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Artikkelissa käytetty *interlocking directorates* -analyysi tuo myös uuden menetelmän liikunnan ja urheilun eliittitutkimukseen.

Sisällöllisesti artikkeli etenee niin, että ensin tehdään katsaus *interlocking directorates* -analyysin ja teoreettisena kehyksenä toimivan millsiläisen eliittitulkin ydinkohtiin ja hyödyntämismahdollisuuksiin tässä tutkimuksessa. Tämän jälkeen esitellään tutkimuksen aineisto ja verkostanalyysin keskeiset menetelmälliset käsitteet, joiden jälkeen edetään tuloksiin ja niiden tulkintoihin liikunnan ja urheilun valtaeliittistä.

Interlocking directorates -analyysi ja eliittiverkoston tutkimus

Interlocking directorates -analyysi perustuu ajatukseen hallitus- ja työryhmä positioiden kautta muodostuvasta verkostosta, jossa organisaatiot ja niitä edustavat yksilöt linkittyvät toisiinsa jäsenyyksien kautta. Kokonaisuutena päällekkäisjäsenyyksissä on kyse informaation pohjautuvasta vallankäytön mahdollisuudesta, koska linkit yksilöiden ja organisaatioiden välillä ovat ensisijaisesti informaatiota ja kommunikaatiokanavia (Mizruchi 1996).

Jäsenyydet mahdollistavat yhteydet eri organisaatioiden ja henkilöiden välille, ja vastaavasti organisaatiot ja niissä olevat henkilöt muodostavat keskeisten vallankäyttäjien ytimen. Henkilö, joka on jäsen kahden organisaation hallituksessa, linkittää yhteen kaksi organisaatiota. Mitä enemmän jäsenyyksiä on, sitä enemmän myös organisaatioita ja niissä olevia toimijoita yhdistyy toisiinsa. Henkilölle itselleen jäsenyydet mahdollistavat esimerkiksi osallistumisen toisen organisaation hallintoon, henkilökohtaisia kontakteja, vaikuttamismahdollisuuksia ja arvostusta. Organisaatioille hallitusjäsenyydet mahdollistavat kontaktit toisen organisaation hallintoon, jolloin toista organisaatiota voidaan myös kontrolloida hallituksissa tehtävien päätösten kautta. (Carroll & Sapinski 2011.)

Kommunikaatiokanavan olemassaolo ei kuitenkaan kerro siitä, kuinka valtaa käytetään. Yksilöt,

joilla on eniten linkkejä, eivät välttämättä ole vaikutusvaltaisempia. Eri jäsenyyksiä voidaankin arvottaa ja painottaa eri tavoin. Tällöin jäsenyyksien kautta muodostuvasta verkostosta ja siellä olevien yksilöiden tai organisaatioiden keskinäisistä suhteista voidaan tehdä uusia tulkintoja.

Esimerkiksi puheenjohtajuus toisessa organisaatiossa yhdistettynä oman organisaation johtajaposition on teoriassa vallankäytön näkökulmasta katsottuna merkittävämpi kuin yhdistetty johtaja- ja jäsenyyspositio. Interlocking directorates -analyysissä voidaan keskittyä joko organisaatioihin tai yksilöihin, mutta jäsenyys ja siitä aiheutuva verkoston dynamiikka ja hierarkia muodostuvat yksilön aseman kautta (Stokmann & al. 1988).

Eliittiteorioista C. Wright Millsin (1974) tulkinta valtaeliitistä on lähellä interlocking directorates -analyysin valtakäsitystä. Vallan institutionaalisuus ja erilaisiin rooleihin perustuva näkemys vallasta on yhteneväinen, samoin kuin eri instituutioita yhdistävät kontaktit. Tällöin institutionaalinen läheisyys on eliittiverkostojen määrittelylle merkittävämpää kuin esimerkiksi henkilökohtainen ystävyys. Myös yksilön asema suhteessa päätöksentekojärjestelmään on keskeisessä asemassa (Mills 1973). Painotus teoriassa on nimenomaan päätöksentekojärjestelmän sisällä olevassa positiossa, sillä Millsin (1997) mukaan valtaeliitin tekemien päätösten merkitys on vähäisempi kuin se, että asioita jätetään päättämättä. Position kautta säädellään siis sitä, miten päätettäviin asioihin suhtaudutaan, mitä niistä päätetään vai tehdäänkö päätöksiä ollenkaan. Vastaavasti verkostojen näkökulmasta positiot sitovat toimijat yhteen ja rakentavat suhteita verkostossa olevien toimijoiden välille (Knoke & Kuklinski 1982).

Jäsenyysverkostoja on hyödynnetty valtatutkimuksessa paljon, joskin esimerkiksi Millsille jäsenyysverkostot ovat enemmän metaforallisia vallankäytön areenoita, joiden kautta valtaeliitti pystyy koordinoimaan taloudellisia olosuhteita ja ylläpitämään sosiaalista koheesiota (Carroll & Sapinski 2011). Tässä artikkelissa Millsin valtaeliittiteoria raamittaa liikunnan ja urheilun jäsenyysverkostoista muodostuvan valtaeliitin tulkintaa. Johtajien kykyjen, osaamisen tai ulkopuolisen arvostuksen kautta tuleva eliitin määrittely ei ole mahdollista aineiston pohjautuessa arkistodokumentteihin. Sen sijaan roolien ja positioiden erilaisuus jäsenyysverkostossa on kiinne kohta, joka nostaa esille yksilöiden keskinäisen hierarkkisen aseman ja nojautuu eliittiteorian tulkintaan valtaeliitin koheesiosta ja keskinäisestä linkittyneisyydestä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimusaineisto koostuu 121 yksittäisestä hallituksesta ja työryhmästä vuosilta 1993–2014. Keskusjärjestöjen hallituksia aineistossa on yhteensä 83 ja työryhmiä, mukaan lukien valtion liikuntaneuvosto jokaiselta vuodelta, 38 kappaletta.

Aineisto kerättiin analysointia varten Excel-tietokantaan keskusjärjestöjen toimintakertomuksista (n = 83) ja liikuntapoliittisten työryhmien työryhmämuistioista (n = 15). Lisäksi aineistolähteenä käytettiin valtion liikuntaneuvoston osalta liikuntaneuvostosta tehtyä historiikkia (VLN 2010) ja VLN:n erillismuistiot (Paajanen 2015) (n = 2). Lähteiden kokonaismäärä on siten 100 (taulukko 1). Taulukossa on kunkin työryhmän ja järjestön lyhenne, joita on käytetty myös tulososiossa ja kuvioissa.

Aineistosta on tehty kolme erilaista verkostoa: työryhmien (n = 198) ja keskusjärjestöjen (n = 221) jäsenyysverkosto sekä kokonaisverkosto (n = 373). Erillisverkostoilla tuodaan esiin sekä työryhmiin ja hallitustyöskentelyyn liittyvä hierarkia ja edustusellisuus että verkostojen erilainen rakenne. Lisäksi keskusjärjestöjen hallitusjäsenyydet kuvaavat kansalaisjärjestöjen toimintalogiikkaa ja työryhmät valtionhallinnon käytänteitä (ks. Heiskanen 1990). Yhdessä nämä molemmat verkostot muodostavat rakenteellisen kokonaisuuden, joka kuvaa pitkällä aikavälillä yksilötason valtarakenteen, suurlinkkaajat ja sitä kautta ne toimijat, joilla on ollut käytössään formaalista valtaa koko liikunta- ja urheilujärjestelmän kehittämistä ajatellen (ks. Knoke & Kuklinski 1982).

Verkostoanalyysissä on pelkistetysti kyse pisteistä ja viivoista koostuvan sosiaalisen kartan erittelystä. Koska artikkelin tavoitteena on tutkia jäsenyyksiä, verkostot ovat muodoltaan kaksiulotteisia (*two mode networks*). Tällöin niissä on sekä tapahtumattomia toimijaulottuvuuksia, joista ensin mainittu sisältää työryhmät ja hallitukset ja jälkimmäinen niissä jäseninä olevat yksilöt. Verkostoista mitattavat suhteet ovat suuntaamattomia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos x on ollut y:n kanssa samassa hallituksessa tai työryhmässä, myös y jakaa jäsenyyden x:n kanssa. Kvantitatiivisilta ominaisuuksiltaan mitattavat suhteet ovat dikotomisista eli ei-arvotettuja. Jäsenyys on siten joko olemassa tai sitä ei ole olemassa. (Johansson & al. 1995, 31.)

Aineiston analysoinnissa käytettiin Ucinet-verkostoanalyysiohjelmaa (Borgatti & al. 2002). Ensimmäiseksi aineistosta tunnistettiin keskeiset toi-

Taulukko 1. Tutkimusaineiston lähteet

	Toimintavuosi/ -vuodet	Lähde (n):			
		TK	TRM	Muu	Yhteensä
Keskusjärjestöt					
Kuntoliikuntaliitto (KUNTO)	1993–2012	20			20
Nuori Suomi (NS)	1993–2012	20			20
Olympiakomitea (OK)	1993–2014	22			22
Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU)	1994–2012	19			19
Valo	2013–2014	2			2
Työryhmät					
Kansallisen liikuntaohjelman työryhmä (KLO)	2006–2008		1		1
Liikuntapolitiikan tulevaisuus -työryhmä (LIIPO)	2014–2015		1		1
Huippu-urheilutyöryhmät (HUTR), I–V	1994, 1998, 2001–02, 2003–04, 2008–10		5		5
Huippu-urheilun muutostyöryhmä (HUMU)	2010–2012		1		1
Liikuntajärjestöjen avustustyöryhmät (LATR) I–V	1995, 1996, 1999–00, 2003–04, 2008–09		5		5
Liikuntalakityöryhmät (LLTR) I–II	1996–97, 2013–14		2		2
Valtion liikuntaneuvosto (VLN)/ Liikuntamäärärahaaja (JMRJ)	1993–2014/1993			2	2
Yhteensä		83	15	2	100

TK=toimintakertomus, TRM=työryhmämuistio, Muu= Muu kirjallisuuslähde

mijat laskemalla keskeisyysaste (*degree*). Se mitaa verkostossa olevan toimijan suhteiden määrää. Työryhmä- ja kokonaisverkostosta keskeisiksi toimijoiksi luokiteltiin ne, joilla oli ollut vähintään kolme jäsenyyttä tarkastelujakson aikana. Keskusjärjestöissä jäsenyyksien maksimimäärä yhtä toimijaa kohti oli kolme, joten keskeisiksi luokiteltiin kaksi tai kolme jäsenyyttä omaavat toimijat. Keskeisten verkostotoimijoiden (suurlinkkaajat) lukumääräksi muodostui työryhmäverkostossa 27, keskusjärjestöissä 35 ja kokonaisverkostossa 44.

Koska keskeisyysaste perustuu pelkkään linkkien määrään, se ei kerro linkin laadusta tai sisällöstä kovin paljon. Eri jäsenroolien tunnistaminen on kuitenkin oleellista, koska rooli kuvaa odotettua käyttäytymistä jäsenyysverkostossa (Ferligoj & al. 2011). Eri roolien hahmottamiseksi ja arvottamiseksi erilaisille jäsenyksille laskettiin tunnusluvut painokertoimien avulla (taulukko 2). Jäsenyksien ryhmittelyssä sovellettiin Stokmannin ja Wasseurin (1976) linkkityologiaa, joka perustuu jäsenroolien kautta muodostuvaan erilaiseen asemaan verkostossa. Typologisoinnin kautta on mahdollista tehdä tulkintoja muun muassa sitä, jakautuvatko esimerkiksi puheenjohtajuudet tietyissä positioissa oleville yksilöille, miten saman organisaation eri positioissa olevat toimijat ovat suhteessa toisiinsa ja keille toimijoille tulee positiokausia.

Taulukko 2. Jäsenroolien painokertoimet

	Painokerroin
Puheenjohtaja	3
Varapuheenjohtaja	2
Jäsen/asiantuntijajäsen/sihteer	1
Kuultu asiantuntija	0,5

Taulukko 3. Hallitus- ja työryhmäjäsenyyksien jaottelussa käytetty positioiluokittelu yhteiskunnallisen aseman määrittämiseksi

	Positioluokittelu
Kolmas sektori	Luottamushenkilö/liikuntajärjestö Operatiivinen johtaja/ liikuntajärjestö Poliittinen toimija Toimihenkilö/liikuntajärjestö
Julkinen sektori	Hallintohenkilö/OKM Varainhankkija/Veikkaus Asiantuntija/julkiset instituutiot
Yksityinen sektori	Kaupallinen toimija/yksityinen sektori
Useita	Hallitusammattilainen/useita

Jäsenrooleista puheenjohtajuus määriteltiin tutkimuksessa arvokkaimmaksi ja varapuheenjohtajuus toiseksi arvokkaimmaksi. Perusjäsenyys, asiantuntijajäsenyys tai sihteerinä toimiminen määriteltiin samanarvoisiksi. Kuultu asiantuntija-jäsenyys määriteltiin arvoltaan heikommaksi sen hetkellisyuden vuoksi. Painokertoimet määriteltiin asteikolle 0,5–3,0 näiden neljän kategorian mukaan siten, että arvokkain jäsenrooli sai painokertoimen kolme jne.

Yksilöiden hierarkkisen aseman selvittämiseksi aineistosta tehtiin myös jäsenen taustaorganisaatioon ja siellä olevaan positioon liittyvä luokittelu, joka samalla kuvaa yksilön yhteiskunnallista asemaa (taulukko 3). Tällöin voitiin analysoida sitä, miten eri yhteiskunnallisilta sektoreilta tulevat ihmiset sijoittuvat eri jäsenrooleihin. Luokittelussa yläkäsitteenä olivat kolmas sektori, julkinen sektori ja yksityinen sektori, joista tehtiin jako tarkempiin tutkimuskohteen mukaisiin kategorioihin.

Kolmannella sektorilla toimivat ovat joko keskusjärjestöissä ja työryhmissä luottamushenkilö-, johtaja- tai toimihenkilöpositiolla olevia liikuntajärjestötoimijoita tai kansanedustajia. Jälkimmäiset ovat mukana pääsääntöisesti valtion liikunta-neuvoston kautta, joka on parlamentaarinen elin. Julkisen sektorin toimijat ovat OKM:n liikuntahallinnon virkamiehiä tai Veikkauksen luottamus- tai operatiivisessa hallinnossa mukana olleita. Tässä kategoriassa ovat myös julkisten instituutioiden edustajat, kuten tutkimus- ja koulutusinstituutioiden tai valtion virastojen edustajat. Yksityisen sektorin toimijat ovat yritysjohtajia tai muita yksityisellä sektorilla työskenteleviä. Positioluokittelussa kaikille toimijoille ei löytynyt yksiselitteistä viiteryhmää. Nämä henkilöt edustivat useita sektoreita eivätkä olleet vakituksessa työsuhteessa mihinkään organisaatioon. Heidät kirjattiin hallitusammattilaisiksi.

Luokittelussa on huomioitava, että yksilöä ei luokiteltu vain yhteen kategoriaan. Esimerkiksi yksityisellä sektorilla työskentelevä ammattijohtaja luokiteltiin keskusjärjestön hallituksessa yksityisen sektorin toimijaksi, mutta toimiessaan työryhmässä keskusjärjestön hallituksen puheenjohtajan roolissa hänet luokiteltiin luottamusjohtajaksi. Tällä logiikalla aineistosta saatiin esille eri yhteiskunnallisten sektorien ristikkäisyyttä sekä sitä sisäistä logiikkaa, jolla liikunta- ja urheilujärjestelmä hallitus- ja työryhmätasolla toimii.

Tulokset

Kapea eliittiverkosto ja keskittynyt valta

Suurlinkkaajien muodostama valtaeliitti on jokaisessa verkostossa kapea (taulukko 4). Valtaeliitin osuus on pienin kokonaisverkostossa (11,8 %) ja suurin keskusjärjestöjen jäsenyysverkostossa (15,8 %). Valtaeliitin käytössä olevien linkkien osuus vaihtelee 28,2 ja 38,8 prosentin välillä. Eniten linkkejä on ollut työryhmien ja vähiten keskusjärjestöjen valtaeliitillä.

Miesten osuus kaikissa verkostoissa on huomattavasti naisia suurempi. Työryhmien eliittiverkostosta miesten osuus on 81,5, keskusjärjestöjen verkostossa 65,7 ja kokonaisverkostossa 75,0 prosenttia. Naisten osuus suurlinkkaajista on kuitenkin kasvanut merkittävästi tarkastelujakson aikana: 1990-luvulta 2010-luvulle työryhmissä 8 prosentista 25 prosenttiin, keskusjärjestöissä 18 prosentista 45 prosenttiin ja kokonaisverkostossa 18 prosentista 50 prosenttiin.

Verkostojen keskittyneisyyttä kuvaavat myös suuret keskeisyysasteen vaihtelut. Työryhmäverkostossa vaihteluväli on 0,063–0,688 ja kokonaisverkostossa 0,048–0,524. Pienen vaihteluväli on keskusjärjestöjen verkostossa, mikä johtuu jäsenyyden erilaisesta luonteesta verrattuna muihin verkostoihin. Järjestöjen hallituksissa jäsenyyskaudet ovat pitkiä, mikä vähentää jäsenyyksien vaihtumista.

Erot linkkien määrissä ovat samassa suhteessa keskeisyyden ominaisuusluvun suureen vaihteluun työryhmissä ja kokonaisverkostossa (kuvio 1). Linkkien kokonaismäärä vaihtelee välillä 1–11 yhtä henkilöä kohti. Samalla linkkien jakautumisesta eri verkostoissa voi havaita vallan keskittyneisyyden. Työryhmä- ja kokonaisverkostossa lähes 70 prosentilla yksilöistä on käytössään vain yksi linkki ja keskusjärjestöverkostossa lähes 85 prosentilla.

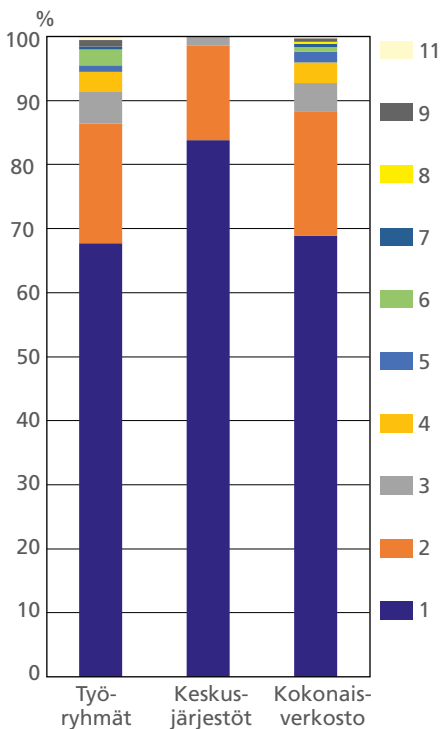
Keskusjärjestöjen luolamiehet ja työryhmien suurlinkkaajat

Keskusjärjestöjen ja työryhmien jäsenyysverkostojen rakenne on hyvin erilainen (kuvat 1 ja 2). Keskusjärjestöjen verkosto muodostaa lähes täydellisen ympyräverkoston, jota kutsutaan myös luolamiesverkostoksi. Siinä on vähän ristikkäisiä yhteyksiä, välimatkat vastakkaisille luolille ovat pitkiä, ja yhteydet muodostuvat pääosin luolien eli keskusjärjestöjen ympärille siten, että eri luolia yhdistää muutama yksittäinen yksilö. Näiden yksilöiden kautta luolasto linkittyy toisiinsa muodostaen sulkeutuneen kehän. (Ks. Watts 1999.) Ver-

Taulukko 4. Eliittiverkostojen suurlinkkaajat, linkkien määrä ja keskeisyysasteen ominaisuusluvut

	Työryhmät	Keskusjärjestöt	Kokonaisverkosto
N, yhteensä	198	221	373
Suurlinkkaajat (%)	13,6	15,8	11,8
N, suurlinkkaajat	27,0	35,0	44,0
Miehiä (%)	81,5	65,7	75,0
Naisia (%)	18,5	34,3	25,0
Linkit yht.	340	259	599
Suurlinkkajien osuus linkeistä (%)	38,8	28,2	33,1
Degree*, min	0,063	0,200	0,048
Degree, max	0,688	0,600	0,524
Linkit, min	1,0	1,0	1,0
Linkit, max	11,0	3,0	11,0

*Degree=Keskeisyysaste. Vaihteluväli 0-1; mitä lähempänä lukua 1 ominaisuusluku on, sitä keskeisempi toimija on.

Kuvio 1. Linkkien jakautuminen verkostoissa.

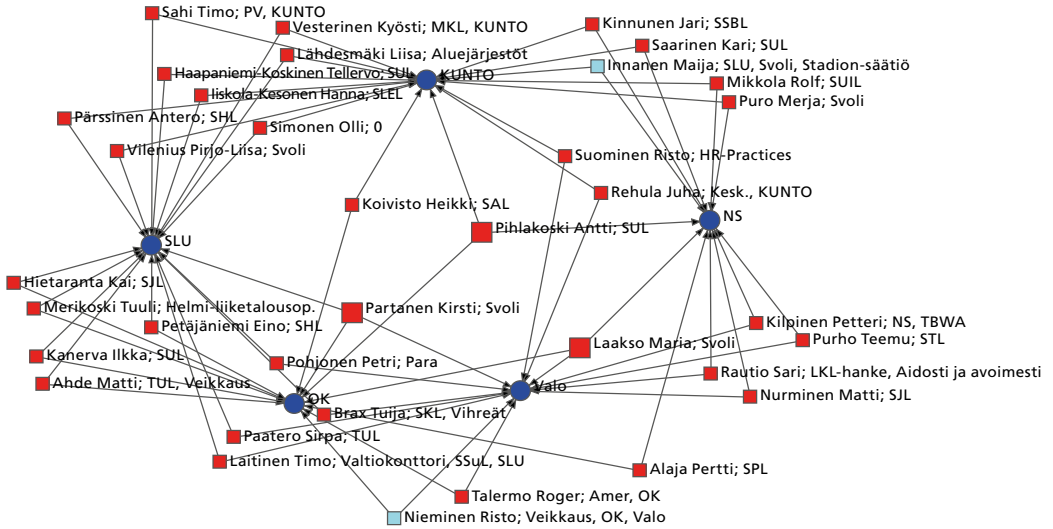
kostosta ei nouse esille ketään merkittävästi toista keskeisempää yksilöä, ja vain kolme henkilöä (Laakso, Partanen, Pihlakoski) on ollut jäsenenä kolmen eri järjestön hallituksessa.

Rakenteellisesti keskusjärjestöjen hallitusjäsenyysverkosto tukee siten Juha Heikkalan (1998) tulkintaa toimialarakenteen mukanaan tuomasta vallan tyhjiöstä, jossa perinteinen keskusjärjestö-

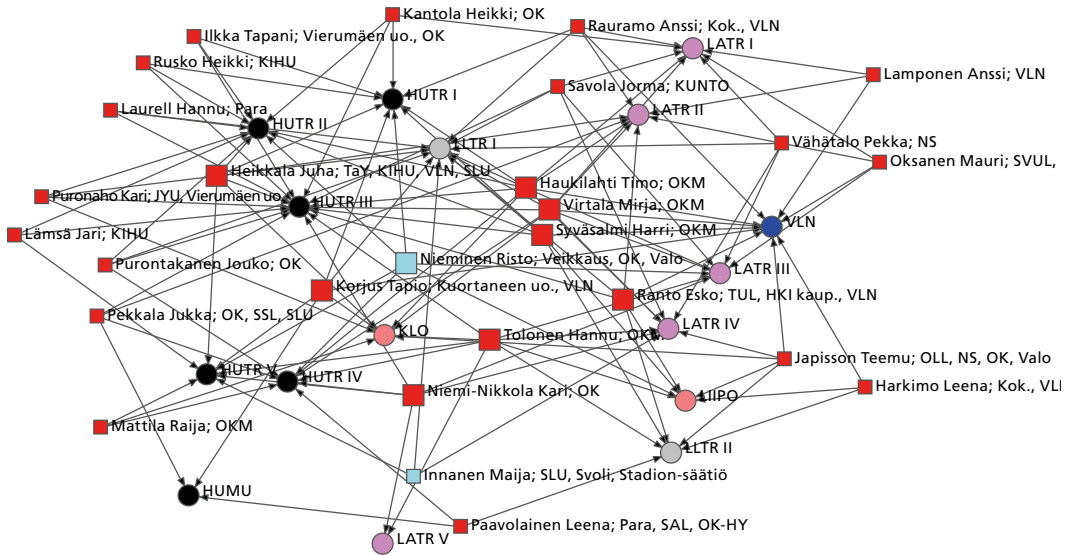
johtoinen hierarkia purkaantui ja tilalle tulivat yksittäiset valtakeskittymät. Organisaatorinen hajaannus näkyy myös yksilötason hallitusjäsenyyksien hajaannuksena.

Jäsenyysverkostokuvasta on löydettävissä kaksi toimialarakenteelle leimallista piirrettä, jotka näkyvät yksilöiden kautta muodostuvina linkkeinä. Niistä toinen koskee toimialajärjestöjen ideologisia eroja, joissa vastakkain ovat terveyttä ja hyvinvointia korostavat lasten liikunta (Nuori Suomi, NS) sekä kuntoliikunta (KUNTO) ja yksilöllisyyttä ja kilpailullisuutta korostava huippu-urheilu (Olympiakomitea, OK). Näitä organisaatioita yhdistää kolme henkilöä (Alaja, Laakso, Pihlakoski). Toinen toimialarakenteelle keskeinen piire löytyy järjestöjen keskinäisestä hierarkiasta (NS ja SLU). Nuori Suomi toteutti vuodesta 1999 alkaen OKM:n rahoittamaa lasten ja nuorten liikuntaohjelmaa, jonka kautta siitä tuli ministeriölle legitiimi organisaatio. Järjestöllä oli myös vahva poliittinen tuki takana, jolloin sen ei tarvinnut hakea hyväksyntää toiminnalleen kuten SLU:n (Lehtonen 2014). Yksilötasolla näiden kahden organisaatioiden eriytyminen näkyy paitsi sijoittumisena vastakkaisille laidoille verkostossa myös siten, että organisaatioiden välillä ei ole henkilöitä yhteyksiä.

Uuteen, vuonna 2012 perustettuun keskusjärjestö Valoon löytyy yhdistäviä siteitä entisistä toimialaorganisaatioista ja SLU:sta. Kuviossa ovat mukana sekä väliaikaishallituksen että ensimmäisen virallisen hallituksen ne jäsenet, joilla on ollut jäsenyys myös joko SLU:un tai johonkin toimialaorganisaatioon. Rakenteiden uudistaminen nä-

Kuva 1. Keskusjärjestöjen jäsenyy verkosto 1993–2014.

Kuva 2. Työryhmien jäsenyy verkosto 1993–2014.

kyi siten vain organisaatioiden lukumäärässä ilman merkittävää luottamusmiesshallinnollista uudistamista. Samalla on tehtävä tulkinta, että uuden keskusjärjestön päätöksentekojärjestelmä rakennettiin hallitustasolla vanhojen järjestelmien päälle.

Kuva työryhmien jäsenyy verkostosta tuo puolestaan korostuneesti esille verkoston ytimessä olevat keskeiset henkilöt, joilla on ollut työryhmissä vähintään kuusi eri jäsenyyttä. Verkostokuvana se ei muodosta selkeää tähteä, mutta metaforallisesti työryhmäverkosto on selkeästi hierark-

kinen (Hanneman & Riddle 2011). Tähtimallisessa verkostossa erot keskustan ja periferian välillä ovat suuria.

Huomionarvoista työryhmäverkostossa on kuitenkin yksilöiden jakaantuminen erityyppisten työryhmien ympärille. Selkeimmin työryhmistä nousevat esille huippu-urheilua kehittäneet työryhmät, jotka kaikki sijoittuvat kuvassa vasemmalle muiden työryhmien hajaantuessa tasaisemmin. Samalla huippu-urheilutyöryhmien ympärille on keskittynyt työryhmäjäsenenä olleet yksi-

löt. Osa heistä on koko verkoston keskeisiä toimijoita, mutta osa selkeästi huippu-urheiluun profiloituneita asiantuntijoita. Erityisosaamisen korostaminen on työryhmätyöskentelyssä normaalia, mutta merkille pantavaa on se, että osa toimijoista on ollut mukana kolmella eri vuosikymmenellä. Tämä havainto herättää kysymyksiä verkostojen ja päätöksenteon uudistumisesta, ja samalla vahvistaa tulkintoja eliitin staattisuudesta.

Kokonaisuutena keskusjärjestöjen ja työryhmien jäsenyyksistä muodostuu yksilötasolla täysin eri toimijoista koostuvat verkostot – lukuun ottamatta kahta henkilöä (Innanen ja Nieminen), jotka ovat olleet keskeisessä asemassa kummassakin verkostossa. Keskeinen asema keskusjärjestöjen hallituksissa ei siten näy työryhmäjäsenyyksien verkostossa tai toisinpäin. Tämän vuoksi on syytä tarkastella lähemmin sitä, minkälaisessa yhteiskunnallisessa asemassa jäsenyysverkoston eri rooleissa olevat toimijat ovat.

Verkostojen sisäinen hierarkia ja jäsenyysroolit työryhmien ja keskusjärjestöjen jäsenyysverkostossa
Kuvioissa 2 ja 3 on visualisoitu ristiintaulukoimalla se, miltä yhteiskunnan sektoreilta yksilöt tulevat erityyppisiin jäsenyysrooleihin. Yksilöiden luokittelu eri sektoreihin ja niistä muodostuviin alakategorioiden esitetty aiemmin taulukossa 3.

Keskusjärjestöjen puheenjohtajat edustavat siivilliammatiltaan useimmiten julkisia instituutioita tai ovat ns. hybridijohtajia, jotka edustavat useita eri sektoreita. Taustaorganisaatioiden rajojen hämärtyminen on ollut havaittavissa myös organisaatioiden välisessä jäsenyysverkostotutkimuksessa (Lehtonen & al. 2016) ja kansalaisjärjestöjen hallitustyöskentelyyn liittyvinä muutoksina, joissa monipuoliseen asiantuntijuuteen pohjautuva hallitusammattilaisuus näyttäytyy selkeänä tulevaisuusorientaationa (Lehtonen 2017). Kolmantena positioulottuvuutena keskusjärjestöjen hallitusten puheenjohtajilla on ollut puoluepolitiikka, mikä tarkoittaa yksilötasolla useimmiten kansanedustajan ammattia. Tämä on näkynyt myös varapuheenjohtajan roolissa.

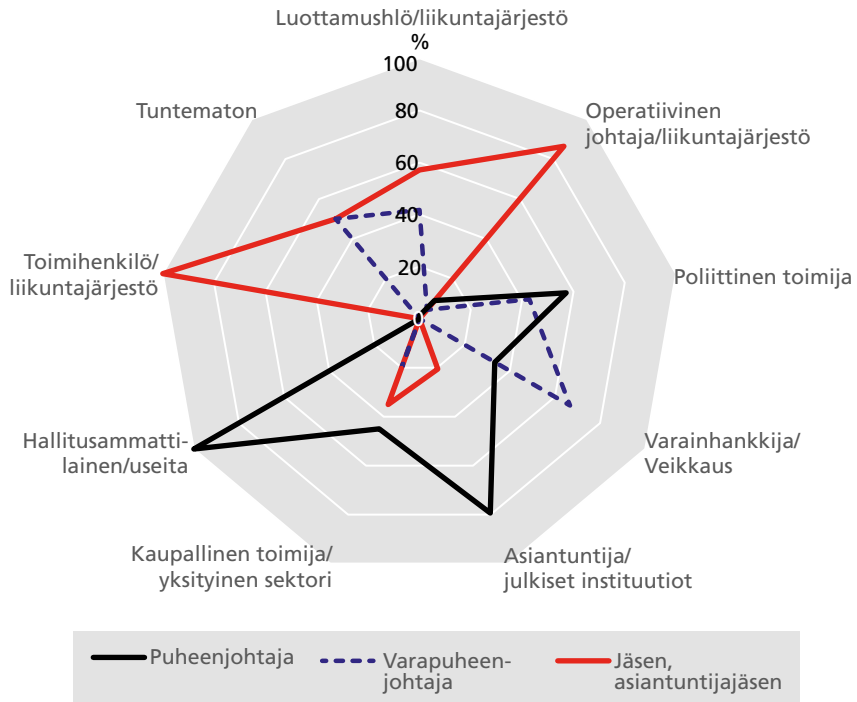
Varapuheenjohtajina toimivien yhteiskunnallinen asema kiinnittyy poliittisen ulottuvuuden ohella urheilun varainhankkijaan, joka tässä tapauksessa tarkoittaa Oy Veikkaus Ab:ta. Liikuntajärjestöjen operatiiviset tai luottamusjohtajat eivät sen sijaan olleet ollenkaan puheenjohtajien rooleissa keskusjärjestöissä, vaan he toimivat pääsääntöisesti jäsenen rooleissa.

Työryhmien jäsenyysverkostossa hallinto- tai luottamushenkilöpositio, sidos Veikkaukseen tai poliittinen toimijuus ovat olleet voimakkaimmin yhteydessä puheenjohtajuuteen. Vastaavasti operatiiviset järjestöjohtajat ovat olleet pääsääntöisesti jäsenen roolissa tai kuulutuina asiantuntijoina. Sihteereinä ovat toimineet liikuntajärjestöjen tai muiden kolmanteen sektoriin lukeutuvien organisaatioiden toimihenkilöt ja OKM:n virkamiehet. Jäsenrooli on ulottunut laajimmin koko verkostoon, mikä johtuu pitkälti perusjäsenyyksien runsaasta määrästä suhteessa muihin rooleihin.

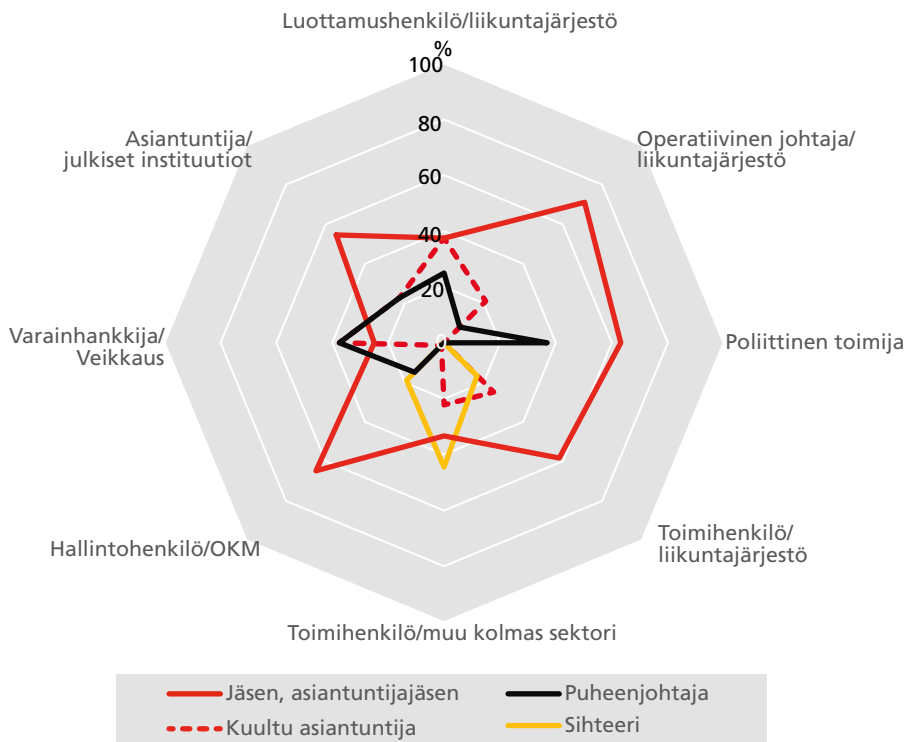
Hierarkkisesti sekä keskusjärjestöjen että työryhmien verkostosta löytyy selvä liikuntajärjestöjen sisäinen roolijako luottamus- ja operatiivisten toimijoiden kesken sekä puheenjohtajuutta indikoiva yhteiskunnallinen positio. Järjestöjen operatiiviset johtajat eivät ole toimineet puheenjohtajistossa muissa keskusjärjestöissä tai työryhmissä vaan ovat vaikuttaneet perusjäsenen roolissa. Yksilöiden sidokset Veikkaukseen ovat mahdollistaneet vaikuttamispaikan puheenjohtajistossa tai asiantuntijana. Liikunnan ja urheilun varainhankkijaorganisaation kuuleminen on ymmärrettävää, mutta toisaalta on myös huomioitava, että varainhankkijalla ja rahapelituottojen saajilla on ollut kaikilla vuosikymmenillä kiinteä suhde toisiinsa sekä organisaatio- että yksilötasolla. Urheilujärjestöt ovat perustaneet Veikkauksen vuonna 1940 kerätäkseen tuottoja toiminnalleen, ja vuoteen 1976 asti yhtiö oli urheilujärjestöjen omistuksessa siirtyen sen jälkeen valtionyhtiöksi (Ylikangas 1990, 257). Tämän vuoksi useat järjestöjohtajat ovat olleet myös Veikkauksen luottamus- tai operatiivisissa johtotehtävissä joko samanaikaisesti tai uran eri vaiheissa, mikä omalla tavallaan kuvastaa tiiviin valtaeliitin luonteeseen kuuluvaa positiokiertoa ja koheesiota.

Kokonaisverkoston keskeisimmät toimijat ja verkoston sisäinen hierarkia

Taulukossa 5 ovat ne keskeisimmät toimijat, joilla on ollut yhteensä vähintään kolme jäsenyyttä kokonaisverkostossa vuosien 1993–2014 aikana. Keskeisimmiksi ovat sijoittuneet ne yksilöt, jotka ovat olleet jäsenenä sekä työryhmissä että keskusjärjestöissä tai useissa työryhmissä. Listaus on tehty linkkien määrän mukaisessa järjestyksessä. Taulukossa on kunkin yksilön linkkien määrän ja keskeisyysasteen ohella painokertoimien summa, joka nousee korkeimmaksi puheenjohtajan roolissa olleilla. Sen sijaan jäsenyydet, jotka ovat

Kuvio 2. Jäsenyysroolien jakautuminen keskusjärjestöjen jäsenyysverkostossa.

Kuvio 3. Jäsenyysroolien jakautumien työryhmien jäsenyysverkostossa.

Taulukko 5. Kokonaisverkoston keskeisimpien toimijoiden linkkien määrä, keskeisyysluku ja jäsenyyseroolien summa painokertoimilla laskettuna

Nimi	Taustaorganisaatio(-t)	Positio(-t)	Linkkien lkm	Keskeisyysaste	Jäsenyyseroolit painokertoimilla
Haukilahti Timo	OKM	JO, NV, LAN	11	0,524	19,0
Tolonen Hannu	VLN/OKM	PS/YT	9	0,429	11,0
Virtala Mirja	OKM	KS, KAN	9	0,429	9,0
Nieminen Risto	Veikkaus/OK/Valo	TJ, TiedotusJO/PJ/PJ	8	0,381	14,0
Ranto Esko	TUL/HKI kaupunki/VLN	Useita toimihlö ja johtotehtäviä/LiikuntaJO/VPJ	7	0,333	6,5
Syväsalmi Harri	OKM	JO	7	0,333	11,0
Heikkala Juha	TaY/KIHU/VLN/SLU	T/Ass./PS/useita toimihlö. tehtäviä	6	0,286	4,0
Korjus Tapio	Kuortaneen uo/VLN	Rehtori, Valmennuskesk.JO/PJ	6	0,286	8,0
Niemi-Nikkola Kari	OK	Valmennuksen JO, Kehitys- ja toimistopääl.	6	0,286	5,5
Innanen Maija	SLU/Svoli/Stadion-säätiö	Yhteyspääl./PS/TJ	5	0,238	5,5
Japissan Teemu	OLL/NS/OK/Valo	PJ/KehitysJO, PS/PS/PS	5	0,238	3,5
Oksanen Mauri	SVUL/SLU	PS/Suunnittelu- ja proj.pääl.	5	0,238	4,0
Savola Jorma	KUNTO	PS	5	0,238	3,5
Purontakanen Jouko	OK	PS	5	0,238	4,5
Rauramo Anssi	Kokoomus/VLN	KE/PJ	5	0,238	7,0
Ahde Matti	TUL/Veikkaus	PJ/TJ	4	0,19	5,5
Ilkka Tapani	Vierumäen uo/OK	Rehtori/PJ	4	0,19	10,0
Kantola Heikki	OK	Valmennuspääl.	4	0,19	3,5
Laakso Maria	Svoli	PS	4	0,19	4,0
Laitinen Timo	Valtiokonttori/SSuL/SLU	JO/PJ/PJ	4	0,19	11,0
Laurell Hannu	Para	PJ	4	0,19	3,0
Pekkala Jukka	OK/SSL/SLU	Projektipääl./Projektipääl./PS	4	0,19	6,0
Pihlakoski Antti	SUL	PJ	4	0,19	5,5
Puro Merja	Svoli	PS	4	0,19	4,0
Puronaho Kari	JYU/Vierumäen uo	T/Tutkimus- ja kehitysJO	4	0,19	2,5
Vesterinen Kyösti	Merenkululaitos/KUNTO	PääJO/PJ	4	0,19	9,0
Vähätalo Pekka	NS	PS	4	0,19	2,5
Alaja Pertti	SPL	PS/VPJ	3	0,143	2,5
Brax Tuija	SKL/Vihreät	J/KE	3	0,143	6,0
Harkimo Leena	Kokoomus/VLN	KE/PJ	3	0,143	5,0
Holopainen Teuvo	SPL	PS	3	0,143	2,5
Kervinen Birgitta	TUL/SLU	VPJ/Tiedotussiht.	3	0,143	3,0
Lamponen Anssi	VLN	PS	3	0,143	4,0
Lomma Esa	SPNL	PJ	3	0,143	2,5
Lämsä Jari	KIHU	T, YksikönJO	3	0,143	2,0
Mattila Raija	OKM	JO, KAN	3	0,143	3,0
Paatero Sirpa	TUL	PJ	3	0,143	4,0
Paavolainen Leena	Para/SAL/OK-HY	Valmennuspääl./Valmennuspääl./VaraJO	3	0,143	2,5
Partanen Kirsti	Svoli	PJ	3	0,143	4,0
Piirainen Jari	OK/SHL	Nuorten valm.pääl./TJ	3	0,143	4,5
Rusko Heikki	KIHU	JO	3	0,143	3,0
Saarinen Matti	SDP/VLN	KE/PJ	3	0,143	7,0
Talermo Roger	Amer/OK	TJ/PJ	3	0,143	5,0
Tallberg Peter	SLU/KOK	PS/J	3	0,143	3,0

Käytetyt positiota kuvaavat lyhenteet: PS=pääsihteeri, (VPJ)=(vara)puheenjohtaja, JO=johtaja, KAN=kulttuuriasiainneuvos, LAN=liikunta-asiainneuvos, YT=ylitarkastaja, KS=kulttuurisihteeri, KE=kansanedustaja, J=jäsen, T=tutkija, TJ=toimitusjohtaja

Organisaatioyhenteet: OKM=opetus- ja kulttuuriministeriö, VLN=valtion liikuntaneuvosto, SLU=Suomen Liikunta ja Urheilu, NS=Nuori Suomi, OK=Olympiakomitea, KUNTO=Kuntoliikuntaliitto, Para=Paralympiakomitea, Svoli=Voimisteluliitto, KIHU=Kiilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus, SAL=Ampumaurheiluliitto, SKL=Koripalloliitto, SJL=Jääkiekkoliitto, SPL=Palloliitto, TUL=Työväen Urheiluliitto, SSL=Suunnistusliitto, SSuL=Sulkaopisto, uo=urheiluoipisto, SVUL=Suomen Valtakunnan Urheiluliitto

olleet tyypiltään kuultuja asiantuntijuuksia, laskevat painokertoimen kautta tullutta summaa. Näin ollen, jos tulkinta toimijoiden keskinäisestä hierarkiasta verkostossa tehtäisiin painokerroin huomioiden, keskeisimpien toimijoiden lista olisi osittain erilainen.

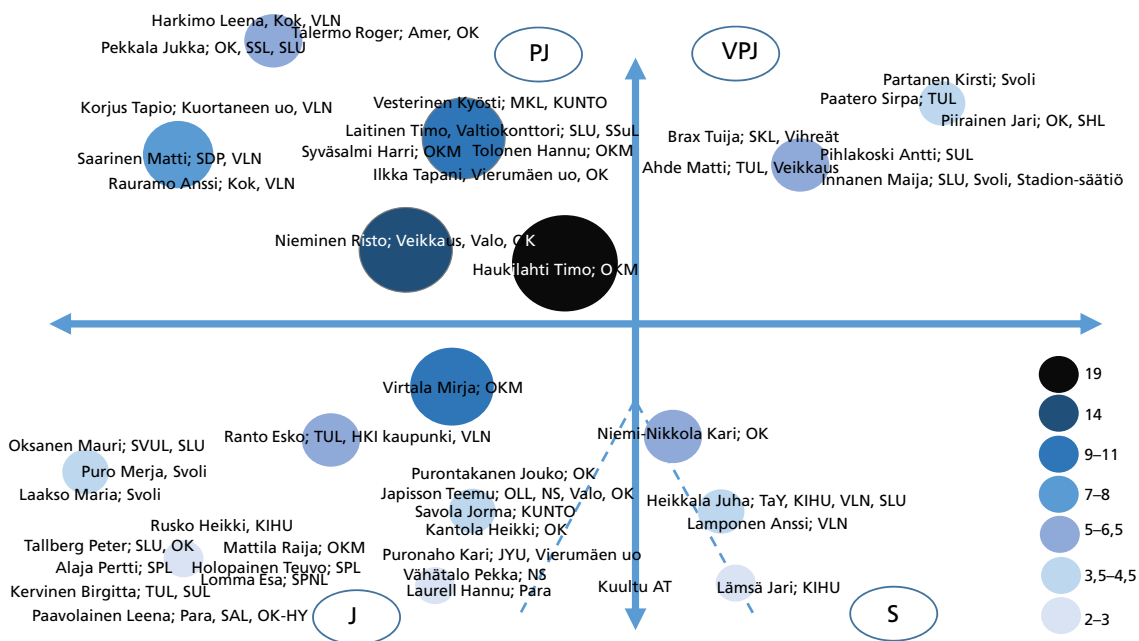
Taulukkoon on listattu myös taustaorganisaatiot ja positiot, joissa yksilö on ollut jäsenyytensä aikana. Keskeisimpiä taustaorganisaatioita (neljä tai sitä useampi jäsenyys) ovat olleet OKM, VLN, OK, SLU, TUL ja Svoli. Näiden organisaatioiden luottamus- tai operatiivisissa tehtävissä toimiminen on siis yleisimmin mahdollistanut pääsyn keskusjärjestöjen hallituksiin tai työryhmiin. Samalla näistä organisaatioista on muodostunut eliittiverkoston mannerlaatta, jonka perustan ovat muodostaneet valtion liikuntahallinto ja keskusjärjestöt ja jota ovat muovanneet parlamentaariset hallintakeinot ja poliittiset intressit, jotka näkyvät vahvojen keskusjärjestöjen aikakauden poliittisina jäänteinä. Voimisteluliiton muita lajiliittoja merkittävämpi asema keskeisenä organisaationa on vahvistanut naisten osuutta ja mahdollisuutta osallistua liikuntapoliittiseen päätöksentekoon.

Yksilötasolla keskeisten toimijoiden positioissa on ollut sekä kiertoa organisaatiosta toiseen että pysyvyyttä. Pitkät virkaurat ovat olleet yleisiä

ministeriössä, joskin virkanimikkeet ovat vaihtuneet. Samoin kolmen keskusjärjestön (KUNTO, OK, NS) operatiiviset johtajuudet (Savola, Purontakanen, Vähätalo) ovat yletyneet kolmelle vuosikymmenelle. SLU:ssa operatiivinen johtajuus sen sijaan on vaihtunut useasti ja organisaatio on tarjonnut vaikuttamispaikan usealle johtajalle (Tallberg, Piirainen, Pekkala, Japisson). Näistä viimeksi mainittu on toiminut lisäksi kolmen muun keskusjärjestön (NS, OK, Valo) pääsihteerinä muuttaman viimeisen vuoden aikana.

Linkkien ja painokertoimien kautta yhdistyvä jäsenyysroolien välinen hierarkia on visualisoitu kuvioon 4. Kuviossa yksilöt on jaettu viiteen eri jäsenyysrooliin sen mukaan, mikä rooli on ollut hierarkkisesti merkittävin tai lukumääräisesti määrittävin. Esimerkiksi puheenjohtajina toimineet on merkitty PJ-sektoriin huolimatta siitä, että heillä on ollut myös muita rooleja. Yksilöitä on myös jaoteltu suhteessa eri kenttiin, mikä näkyy esimerkiksi muutamien yksilöiden asettamisena *jäsen – kuultu asiantuntija* -roolin rajapinnalle. Vastaavasti ne yksilöt, jotka ovat toimineet pelkästään jäseninä, ovat jäsenroolikentän keskellä.

Puheenjohtajan rooliin ja samalla nelikentän sisälle ytimeen sijoittuvat yksilöt ovat luottamusjohtajia, joiden taustaorganisaatio painottuu julkiselle

Kuvio 4. Kokonaisverkostossa olevien henkilöiden sijoittuminen eri jäsenyysrooliin keskusjärjestöjen hallituksissa ja liikuntapoliittisissa työryhmissä painokertoimen mukaan laskettuna 1993–2014. Painokerrointa kuvaava ympyrä on suhteutettu painokertoimen summaan.

sektorille valtionhallintoon tai julkiseen instituutioon. Toinen merkittävä ulottuvuus on ollut toimiminen valtion hallinnossa, liikuntaneuvostossa tai yksityisellä sektorilla. Puheenjohtajiksi valikoituvat siten jo muutenkin yhteiskunnallisesti merkittävässä asemassa olevat yksilöt (vrt. Ostrower 2002). Jäsenyy verkostossa tätä puheenjohtajistoa voikin nimittää ”kermojen kermaksi”, joka omaa muita merkittävämmän hierarkkisen aseman. Joukossa on vain yksi liikuntajärjestössä operatiivisessa tehtävässä toiminut johtaja. Myös varapuheenjohtajisto koostuu luottamustehtävissä olleista, mutta heitä määrittää yhteisesti eniten toiminta liikuntajärjestöissä. Yhteiskunnallisina toimijoina he määrittyvät siten eniten kolmannen sektorin kautta kuten myös jäsenroolissa useimmiten toimivat liikuntajärjestöjen operatiiviset johtajat tai luottamusjohtajat. Näitä lähellä ovat järjestöjen tai julkisten instituutioiden toimihenkilöt, jotka useimmiten sijoittuvat kuulluiksi asiantuntijoiksi tai sihtereiksi työryhmiin.

Johtopäätökset ja pohdinta

Keskusjärjestöjen ja työryhmien päällekkäisjäsenyyksistä muodostuvia verkostoja hallitsee kapea, miesvaltainen valtaeliitti. Naisten osuus 2010-luvulla on kuitenkin merkittävästi kasvanut. Työryhmien eliittiverkosto on rakenteeltaan keskittyneempi kuin keskusjärjestöjen verkosto, jolle leimallista on luolamiesmäinen, ympyrää muistuttava rakenne. Työryhmien eliittiverkoston suurlinkkaajat sijoittuvat verkoston keskelle halliten useita työryhmiä. Keskusjärjestöjen hallituksissa erot jäsenyyksien määrissä ovat pieniä eikä selkeästi muita keskeisempiä toimijoita ole, mikä tarkoittaa vähäistä päällekkäisjäsenyyksiä määrää.

Rakenteelliset erot johtuvat pitkälti jäsenyyksien erilaisesta luonteesta. Hallitusjäsenyydet ovat yleensä useampivuotisia, kun taas työryhmjäsenyydet voivat olla hyvin hetkellisiä, mikä mahdollistaa useiden, samanaikaisten jäsenyyksien olemassa olon. Työryhmä- ja hallitusjäsenyy verkostoissa olevat toimijat muodostavat yhdessä valtaeliitin, joka on hallinnut liikuntaa ja urheilua 1990-luvulta 2010-luvun puoliväliin asti ja muovannut formaalin vallankäytön kautta koko liikunta- ja urheilujärjestelmää. Systemisesti ajatellen tällä valtaeliitillä on ollut mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekopositioidensa kautta sekä urheiluliikkeeseen että laajemmin koko liikuntakult-

tuuriin vaikuttavien osajärjestelmien toimintaan (ks. Lehtonen 2015).

Valtaeliitti muodostuu yhteiskunnan eri sektoreita edustavista yksilöistä. Verkostoissa on kuitenkin selkeä sisäinen hierarkia. Puheenjohtajistoon valikoituu politiikan ja julkisen hallinnon edustajia joko virkamies- tai ammattijohtajaposition kautta. Operatiivisten järjestöjohtajien rooli puheenjohtajina on vähäinen, joten tiukkoja sidoksia (vrt. Stokmann & Wasseur 1976), jossa operatiivinen johtaja toimisi toisen järjestön puheenjohtajana, ei liikunnan ja urheilun toimialalla ole. Sen sijaan operatiiviset järjestöjohtajat ovat yleisimmin perusjäsenen roolissa ja kuultuina asiantuntijoina. Verkostot ylittävät näin ollen sekä instituutioiden että eri yhteiskunnan sektorien rajat, jolloin valtaeliitti näyttää mosaiikkimaisena jäsenyyroolien ja yhteiskunnallisten positioiden kudelman.

Verkostojen sisäinen hierarkia rakentuu yhteiskunnallisen aseman mukaan. Henkilökohtaiseen positiioon liittyvä institutionaalinen valta antaa ensin yksilölle mahdollisuuden päästä tiettyyn asemaan verkostossa, mikä puolestaan mahdollistaa verkostojen muovaamisen ja vallankäytön päätöksentekoprosesseissa. Vallasta tulee näin ollen kerroksellista. Yhteiskunnallisen aseman samankaltaisuuden lisäksi verkostojen sisäisestä hierarkiasta löytyy myös eri roolien välistä kiertoa, jonka vastapainona ovat keskusjärjestöjen ja valtion virkamiesten pitkät työurat samoissa organisaatioissa. Kun roolien kautta hahmottuva verkostojen sisäinen hierarkia yhdistetään keskusjärjestöjen ja työryhmien eliittiverkostojen rakenteeseen, näyttää liikunnan ja urheilun eliittiverkosto koostuvan sekä pitkien johtajakausiensa luolamiehistä että linkkaajista. Näihin positiioihin pääseminen edellyttää joko runsasta roolivaihtoa eri sektoreilla, korkeaa yhteiskunnallista asemaa tai pitkää virkamiesuraa valtionhallinnossa.

Päällekkäisjäsenyyksien kautta on mahdollista tutkia ennalta rajatun toimijajoukon välisiä suhteita ja niistä muodostuvia verkostoja. Tässä artikkelissa aineisto rajattiin liikunnan keskusjärjestöjen hallitukseen ja liikuntapoliittisiin työryhmiin, jotka muodostavat liikuntajärjestöjen ja valtionhallinnon näkökulmasta katsoen keskeisimmät päätöksentekopaikat. Työryhmämuistioista on koottu kaikki liikuntalakia, liikuntajärjestöjen valtionavustusjärjestelmää, huippu-urheilua ja yleistä liikuntapolitiikkaa käsitelleet työryhmät. Nämä työryhmät ovat olleet erittäin keskeisiä, koska niissä on linjattu laaja-alaisesti liikunnan ja urheilun toimivastuuta, työnjakoa, rahoitusta sekä kansalaisjärjestöjen ja valtion välistä suh-

detta. Keskusjärjestöjä on lukumääräisesti vähemmän, mutta pitkä aikaulottuvuus aineistossa kompensoi tätä työryhmien määrään liittyvää eroa. Kokonaisuutena aineistoa voi pitää siten riittävänä.

Aikaisemmista tutkimuksista sovellettu jäsenyyseroolien painokertoimien käyttö erityyppisten jäsenyyseroolien tunnistamiseksi oli kuitenkin välttämätön verkostojen sisäisen hierarkian selvittämiseksi. Näin ollen pelkkä interlocking directorates -analyysi ilman jäsenyyksien lähempää tarkastelua olisi jättänyt tutkimustulokset pelkistetyiksi. Käsitteellisesti esiin nousevat vallan suhteellisuuteen liittyvät kysymykset. Jo yhden tutkimuksen sisällä menetelmää soveltamalla tulokset keskeisimmistä toimijoista kuitenkin vaihtelivat. Tulos osoittaa, kuinka tärkeää vallan käsitteen määrittely ja rajaaminen on.

Tutkimuksen tulokset herättävät lukuisia jatkokysymyksiä. Ensimmäiseksi kiinnostus liittyy siihen, onko tuloksiksi saaduilla verkostorakenteilla selitysvoimaa tulkita laajemmin liikunta- ja urheilujärjestelmän nykytilaa ja siinä tapahtuneita muutoksia. On myös hyvä kysyä, jatkuuko naisten osuuden kasvu hallitus- ja työryhmäjäsenyyksissä, tuleeko hybridijohtajista eli hallitusammattilaisista arkipäiväinen ilmiö kansalaisjärjestöjen hallituksissa ja mitä tapahtuu kansalaisjärjestöjen edustukselliselle demokratialle. Tähän kysymykseen liittyy myös se väistämätön tosiasia, että hallitustasolla vallankäyttöpaikkoja on tulevaisuudessa käytössä entistä vähemmän. Keskusjärjestöjen kivikautinen luolamiesmäinen valtarakenne tulee siten varmasti poistumaan jo luonnollisista, järjestöjen lakkauttamisiin liittyvistä syistä.

Tämän vuoksi voisi kuvitella, että tulevaisuudes-

sa valtionhallinnon liikuntapolitiisiin työryhmiin avautuu mahdollisuuksia yhä erilaisimmille liikuntakulttuurin toimijoille. Samalla keskusjärjestöjen ja valtion symbioosi voi heikentyä. Tällöin tulevaisuuden valtaeliitti liikunnassa ja urheilussa näyttäytyy tämän ymmärryksen myötä nykyistä laajempana, mutta samalla hajautuneempana. Valtiolla on työryhmätyöskentelyn kautta merkittävä rooli tulevaisuudessa määrittää se, keille toimijoille se antaa vaikuttamis- ja sitä kautta vallankäyttömahdollisuuksia liikunnassa ja urheilussa.

Vuoden 2017 alussa tapahtuva rahapelifuusio Veikkauksen, Raha-automaattiyhdistyksen ja Fintoton kesken vaikuttaa väistämättä varainhankkijan, edunsaajien ja rahojen jakajan/varainhankkijan omistajan eli valtion välisiin suhteisiin urheilussa. Uudessa rahapeliyhtiössä sovitaan yhteen sekä kolmen eri rahapeliyhtiön, tuottojen edunsaajien että valtion tavoitteet, jolloin myös vallankäytön intressit voivat tulla entistä moninaisemmiksi. Liikuntajärjestöt ja valtio ovat voineet luottaa vuosikymmenten ajan siihen, että koko liikunta- ja urheilujärjestelmää voidaan ylläpitää ja rahoittaa rahapeliuotoilla. Samalla näihin yhteyksiin on liittynyt päällekkäisten jäsenyyksien ylläpidon mahdollisuus, politikointi ja omien reviirien vartiointi.

Laajemmassa liikuntaa ja urheilua koskevassa tulevaisuuskuva hahmottuukin vallan ja verkostojen näkökulmasta murroksen aika, joka kulminoituu keskusjärjestöjen vallankäyttöpaikkojen vähenemiseen ja rahapeliyhtiöissä tapahtuviin organisatorisiin muutoksiin.

Saapunut 22.6.2016
Hyväksytty 16.11.2016

KIRJALLISUUS

- Anttiroiko, Ari-Veikko: Verkostodemokratia – Teoretisointia politiikkaverkostojen demokratisoinnin haasteista. *Politiikka* 72 (2015): 2, 75–93.
- Borgatti, Stephen P. & Everett, Martin G. & Freeman, Clinton L.: Ucinet 6 for Windows: Software for Social Network Analysis. Harvard, MA: Analytic Technologies, 2002.
- Caroll, William K. & Sapinski, J.P.: Corporate Elites and Intercorporate Networks. S. 180–195. Teoksessa Scott, John & Carrington, Peter J. (toim.): *Social Network Analysis*. London: Sage, 2011.
- Dahl, Robert A.: *Johdatus politiikan tutkimukseen*. Helsinki: Tammi, 1971.
- Eriksson, Kai: Yhteiskuntatieteellinen verkostoajattelu. S. 7–26. Teoksessa Eriksson, Kai (toim.): *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Ferligoj, Anuska & Doreian, Patrick & Batagelj, Vladimir: *Positions and Roles*. S. 434–446. Teoksessa Scott, John and Carrington, Peter J. (toim.): *Social Network Analysis*. London: Sage, 2011.
- Freeman, Linton C.: Centrality in Social Networks Conceptual Clarification. *Social Networks* 1 (1978), 215–239.
- Hanneman, Robert A. & Riddle, Mark: Concepts and Measures for Basic Network Analysis. S. 340–369. Teoksessa Scott, John & Carrington, Peter J. (toim.): *Social Network Analysis*. London: Sage, 2011.
- Heemskerck, Eelke M.: Decline of the Corporate Community. *Network Dynamics of the Dutch Business Elite*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007.
- Heiskanen, Ilkka: Kulttuurin organisaatioasteet opetusministeriössä. Selvitys pysyvistä sivuelimistä ja keskeisimmistä sidosryhmäsuhteista. Helsinki: Opetusministeriö, 1990.
- Heikkala, Juha: Ajolähtö turvattomiin kotipesiin. Li-

- kunnan järjestökentän muutos 1990-luvun Suomessa. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 641. Tampere: Tampereen Yliopisto, 1998.
- Johansson, Jan & Mattila, Mikko & Uusikylä, Petri. Johdatus verkostoanalyysiin. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 1995.
- Knoke, David & Kuklinski, James. H.: Network Analysis. Series: Quantitative Applications in the Social Sciences. Sage University Paper 28. California: Sage Publications, 1982.
- Lehtonen, Kati: Onks yhteistä todellisuutta? Liikuntajärjestöjen rakenneuudistus 2009–2012. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 283. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämisyhtiö LIKES, 2014.
- Lehtonen, Kati: Suomalaisen urheiluliikkeen muutosprosessi systeemiteoreettisesti tulkittuna. Hallinnon Tutkimus 34 (2015): 4, 326–340.
- Lehtonen, Kati & Laine, Kaarlo & Itkonen, Hannu: Päällekkäisjäsenyydet liikunnan ja urheilun organisaatioverkostossa. Hallinnon Tutkimus 35 (2016): 4, 304–320.
- Lehtonen, Kati: Building of the Legitimacy of a Sports Organisation in a Hybridised Operating Environment – Case Finland. European Journal for Sport and Society, 2017 (hyväksytyt julkaistavaksi).
- Mills, C. Wright: White Collar. The American Middle Classes. New York: Oxford University Press, 1973.
- Mills, C. Wright: The Power Elite. New York: Oxford University Press, 1974.
- Mills, C. Wright: The Power Elite. S. 71–77. Teoksessa Etzioni-Halevy, Eva (toim.): Classes & Elites in Democracy and Democratization. A Collection of Readings. New York & London: Garland Publishing, 1997.
- Mizruchi, Mark S.: What Do Interlocks Do? An Analysis, Critique and Assessment of Research on Interlocking Directorates. Annual Review of Sociology 22 (1996), 271–298.
- OPM: Sanoista teoiksi. Huippu-urheilutyöryhmän ajatuksia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:13. Helsinki: Opetusministeriö, 2010.
- Ostrower, Francie: Trustees of Culture. Power, Wealth, and Status on Elite Arts Boards. Chicago: The University of Chicago Press, 2002.
- Ruostetsaari, Ilkka: Energiapolitiikan määrättyminen. Julkisten, kollektiivisten ja markkinaperusteisten toimijoiden asema Suomen energiasektorin politiikkaverkostossa. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol 278. Tampere: Tampereen yliopisto, 1989.
- Siisiäinen, Martti & Kankainen, Tomi: Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. S. 90–137. Teoksessa Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen. Raportteja 2009:5. Helsinki: Oikeusministeriö, 2009.
- Stokmann, Frans N. & Wasseur, Frans W.: National Networks in 1976: A Structural Comparison. S. 20–44. Teoksessa Stokmann, Frans N. & Ziegler, Rolf & Scott, John (toim.): Networks of Corporate Power: A Comparative Analysis of Ten Countries. Glasgow: Polity Press, 1985.
- Stokmann, Frans N. & Van der Knoop, Jelle & Wasseur, Frans W.: Interlocks in the Netherlands: Stability and Careers in the Period 1960–1980. Social Networks 10 (1988), 183–208.
- Temmes, Markku: Finland and New Public Management. International Review of Administrative Sciences 64 (1998): 3, 441–456.
- Temmes, Markku: Määräaikaisen valmistelun kehittäminen. Tutkimukset ja selvitykset 6/2001. Helsinki: Valtiovarainministeriö, 2001.
- Watts, Duncan J.: Networks, Dynamics and the Small World Phenomenon. American Journal of Sociology 105 (1999): 2, 493–527.
- Ylikangas, Heikki: Markat miljooniksi. Puoli vuosisataa suomalaista veikkausta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 1990.

ENGLISH SUMMARY

Kati Lehtonen: Cavemen and big-linkers in the Finnish sports elite network (Luolamiehet ja suurlinkkaajat suomalaisessa liikunnan ja urheilun eliittiverkostossa)

Networks provide a useful way to understand phenomena in modern day society, and allow for movement across the boundaries of different sectors. This article is focused in exploring interlocking directorates in sports elite networks in central sports organizations and in sport policy working groups. The aim is to see how these networks differ structurally and what kind of role-hierarchies they form. The data were drawn from central organizations' and sport policy working groups' (n=121) memos and annual reports in 1993–2014, and they were analysed using the Ucinet network program.

The power elite in these networks is narrow. There are only few direct interlocks in the elite network in central

sport organizations. The network resembles a circle where distances to the opposite node are long and links only exist between contiguous nodes. In the working groups, by contrast, the big-linkers are in the middle of the elite network, having significantly more links than other actors. Hierarchically, a position in a state bureaucracy, public institution, politics or an official position in a sport organization indicate chairmanship. Operative managers in sport organizations are more often in member roles, with no chairmanship position. Societal position is thus pivotal: it provides access into networks and also implies a higher role within those networks.

Keywords: interlocking directorates, power elite, network, sport organization, sport policy working group.